

Omonova Dildora Nekmurodovna

Buxoro davlat pedagogika instituti o'qituvchisi,
pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINF O'QITUVCHILARINI KASBIY TAYYORGARLIGINI TANQIDIY FIKRLASH KO'NIKMASI ORQALI TAKOMILLASHTIRISH

Annotatsiya. Maqolada o'quvchilarning jamoada hamkorlik qilish ko'nikmalarini shakllantirish uchun bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari, o'quvchilarning jamoada hamkorlik qilish ko'nikmalarini shakllantirish boshlang'ich sinfda dastlab qanday usul va metodlardan foydalanishi haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: kasbiy tayyorgarlik, tanqidiy fikrlash, jamoada shakllanish, hamkorlik qilish, zamonaviy metodlar, jamoada ishlash.

ПОВЫШЕНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ ЧЕРЕЗ РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ

Аннотация: В статье рассматриваются методы и приемы, которые будущие учителя начальных классов используют для формирования навыков работы в команде у учащихся, а также какие методы и приемы изначально используются для формирования навыков работы в команде у учащихся в начальной школе.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, критическое мышление, формирование в команде, сотрудничество, современные методы, командная работа.

IMPROVING THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS THROUGH CRITICAL THINKING SKILLS

Annotation. The article discusses the methods and methods that future primary school teachers use to form students' teamwork skills, and what methods and methods are initially used to form students' teamwork skills in elementary school.

Key words: professional training, critical thinking, formation in a team, cooperation, modern methods, teamwork.

Tanqidiy fikrlash qobiliyatlari hayot, ish va hayotning boshqa barcha jabhalarida samarali faoliyat yuritish uchun zaruriy qobiliyatdir. Bugungi kunda tanqidiy fikrlashda o'qituvchilarning roli endi har qachongidan ham murakkab jarayon hisoblanadi. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish bilan bog'liq holda, boshlang'ich maktablarda o'qituvchilar tomonidan o'qitish va o'qitish amaliyoti zarur tanqidiy fikrlash ko'nikmalariga erishishga yordam beradi. Bir omil – o'qituvchilarning tanqidiy fikrlash qobiliyatini oshiradigan o'qitish usullarini tushunmaslikdir.

Tanqidiy fikrlash qobiliyatlari hayot, ish va hayotning boshqa barcha jabhalarida samarali faoliyat yuritish uchun zaruriy qobiliyatdir. Hozirgi vaqtda o'qituvchilarning roli har qachongidan ham murakkabroq, masalan, o'qituvchilarning o'quvchilarning turli ehtiyojlariga qanday javob berishlari, bunday tez texnologik o'zgarishlar va jamiyatning mukammallikka erishish talablari, shuningdek, o'zgarishlar natijasida doimiy ravishda o'zgarib turadi. Kelajakdagi o'quvchilarning sifati bugungi maktabdagi o'qituvchilarning o'rni bilan belgilanadi. Hozirgacha maktab o'quvchilarni ushbu xalqning kelajak avlodlariga tayyorlash uchun tashkil etilgan ijtimoiy muassasadir. Shuning uchun maktablar va o'qituvchilar o'quvchilar va jamiyat ehtiyojlaridagi o'zgarishlarga mos kelishi uchun o'zimizni doimiy ravishda rivojlantirishi va yangilashi kutilmoqda.

Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish, boshlang'ich maktablarda o'qituvchilar tomonidan o'qitish va o'qitish amaliyoti, zarur tanqidiy fikrlash qobiliyatlariga erishishni rag'batlantirish bilan bog'liq.

Tanqidiy fikrlash - aqldan foydalanish bilan bog'liq kognitiv faoliyat hisoblanadi.

Bugungi kunda boshlang'ich sinf o'qituvchilari boshlang'ich sinf o'quvchilarning hamkorlikda ishlashi uchun quydagi modellar asos qilib olinadi. Ushbu modelning tarkibiy qismlari sifatida maqsadlar, uslubiy yondashuvlar, mazmun (jamoada ishlash qobiliyatining tuzilishi ko'rib chiqiladi), asosiy bosqichlar, shakllar, usullar, vositalar, diagnostika vositalari va o'rganilayotgan mashg'ulot natijasi asos qilib olinadi. O'rta ta'lim maktablarida bo'lajak o'qituvchilarning boshlang'ich sinf o'quvchilarida jamoa bo'lib hamkorlik qilish ko'nikmalarini shakllantirishga tayyorlash asosan interfaol, o'yin va loyiha usullarini amalga oshirish jarayonida amalga oshiriladi. Biroq bu mashg'ulotlarni yanada takomillashtirish zarur. Biz bolalar va yoshlarda imkon qadar erta shakllanishi kerak bo'lgan jamoaviy ish va jamoada hamkorlik qilish qobiliyati haqida tobora ko'proq gapiramiz. Bu ko'nikma bugungi kunga tegishli yumshoq ko'nikmalardan biridir. O'zaro muloqot qilish qobiliyati boshlang'ich sinf o'quvchilarining asosiy kompetensiyalaridan biri bo'lib, shuning uchun oliy o'quv yurtlarida bo'lajak o'qituvchilarni talabalarda bunday kompetensiyani shakllantirish uchun tayyorlashning dolzarbligi ortib bormoqda. Odatda, o'qituvchilar ham, o'quvchilar – bo'lajak o'qituvchilar ham boshlang'ich sinf o'quvchilarini boshqalar bilan muloqot qilishga tayyor bo'lishlari kerakligiga ishonch hosil qilishadi, chunki bu kompetensiyaning shakllanish darajasi keyinchalik ularning o'zini o'zi anglash va muvaffaqiyatga erishish qobiliyatlarini belgilaydi.

O'quvchilarning bir-biri bilan va boshqa odamlar, jamoalar bilan o'zaro munosabatda bo'lish qobiliyati pedagogik nazariya va amaliyotda birinchi navbatda interfaol usullarni (guruhlarda ishlash, aqliy hujum, akvarium va boshqalar) amalga oshirish, loyiha ishlarini shakllantirish va shakllantirish bilan bog'liq. O'quvchilarning sinf jamoasi bilan ishlashda interfaol metodlar, ularning jamoaviy sifatlarini rivojlantirishdagi roli A.De-Juanas [1], V.Esarte-Sarries [2], P.Fernandes-Lozano [1], M. Gonsales-Ballesteros [1], L. Hargreaves [2], B. Ku-bichek [3], J. Moyls [2], U. Ordon [4], O. Pometun [5], M. Rojer [2], M. Szczotka [6], K. Shevchuk [6], E. Voj-cik [7] va boshqalar. O'z ilmiy izlanishlarini olib borganlar. Interfaol guruhlarda ishlash o'zaro ta'sir qilish, o'rganish qobiliyatini shakllantirish ko'p tomonlama muloqot qilish qobiliyatini egallashdan ko'ra, o'quv natijalarini yaxshilash nuqtai nazaridan ko'rib chiqiladi. Jumladan, U.Ordon interfaol usullardan foydalanish ta'lim samaradorligini oshiradi, uni yanada jozibador qiladi va ko'nikmalarni shakllantirishga yordam beradi, deydi. O'yin bilan birgalikda bu usullar o'rganishga bo'lgan motivatsiyani oshiradi, bu esa bola o'rganishni boshlagan yoshlik davrida muhim ahamiyatga ega.

Ushbu maqolani yozish va tahrir qilish jarayonida dastlab boshlang'ich sinf o'quvchilarining jamoada ishlash qobiliyatini shakllantirish uchun bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash muammosini hal qilish uchun ushbu ko'nikmalarni shakllantirishning istiqbolli usullarini tarixiy-pedagogik adabiyotlardan izlash uchun retrospektiv tahlil usullari qo'llanildi. XX asr ikkinchi yarmidan XXI asr boshlarigacha bo'lgan davrda boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'zaro munosabatlari yo'llarini qamrab oluvchi manbalar o'rganildi. O'rganilgan ma'lumotlar natijasiga ko'ra boshlang'ich sinf o'quvchilariga quydagi savollar bilan murojaat qilindi?

1. Jamoada hamkorlik qilish qobiliyati deganda nimani tushunasiz?

2. Boshlang'ich maktab o'quvchilarida jamoada hamkorlik qilish qobiliyatini shakllantirishga arziydimi?

Dars metodikasi bir nechta komponentlarni o'z ichiga oladi. Birinchidan, o'qituvchi darsning maqsadlari, faoliyati, resurslari, vaqt, guruhlash va boshqa jihatlari haqida qaror qabul qilishi kerak. Bundan tashqari, metodologiya o'quvchilarning ehtiyojlari, muammolari va qiziqishlarini, shuningdek, darsning mazmunini tushunishni o'z ichiga oladi. Individuallashtirish, nutq yo'nalishi, joylashuv, funksionallik va yangilik ham chet tili darsining muhim tarkibiy qismlaridir. Bundan tashqari, metodologiya faol ishtirok etish va ilmiy aloqaning interaktiv

62 xarakterini oshirish uchun ijtimoiy yoʻnaltirilgan texnologiyalardan foydalanishni oʻz ichiga oladi. Dars metodikasi bir nechta komponentlarni oʻz ichiga oladi. Birinchidan, oʻqituvchi darsning maqsadlari, faoliyati, resurslari, vaqt, guruhlash va boshqa jihatlari haqida qaror qabul qilishi kerak. Bundan tashqari, metodologiya oʻquvchilarning ehtiyojlari, muammolari va qiziqishlarini, shuningdek, darsning mazmunini tushunishni oʻz ichiga oladi. Individuallashtirish, nutq yoʻnalishi, joylashuv, funksionallik va yangilik ham chet tili darsining muhim tarkibiy qismlaridir. Bundan tashqari, metodologiya faol ishtirok etish va ilmiy aloqaning interaktiv xarakterini oshirish uchun ijtimoiy yoʻnaltirilgan texnologiyalardan foydalanishni oʻz ichiga oladi.

Oʻqituvchining kasbiy va metodik faoliyati mezonlari boshlangʻich sinf oʻqituvchilari uchun ayniqsa muhim hisoblanadi. Har bir mutaxassis uchun sifatli shaxsiy fazilatlar va tanqidiy fikrlash qobiliyatlari, sinf oʻquvchilarining pedagogik jarayonni tashkil etish uchun turli xil xatti-harakatlarini hisobga olgan holda, oʻqituvchi sifatida, uning zukkoligi, metodik mahorati, ishlab chiqishi, strategik rejalashtirish qobiliyati, yangi vaziyatga tez moslashishi, oʻquvchilarning yutuqlarini baholash nuqtai nazaridan adolatlilik. taʼlim shaklining oʻzgarishi munosabati bilan guruh, juftlik va jamoaviy ishlarni tashkil etish qobiliyati bilan ajralib turadigan aql-idrokka qarash, har qanday vaziyatda ijobiy qaror qabul qilish talab etiladi.

A.B. Morozov, D.V. Chernilevskiy shaxsning metodik faoliyat subʼekti sifatida kamolotga yetishi aniq shart-sharoitlarga asoslanishini qayd etadi. Ular tashqi sharoitlar: taraqqiyotning ijtimoiy holati, fanni modernizatsiya qilish darajasi, ommaviy taʼlim amaliyotining holati, oʻquv dasturlari va darsliklarda koʻrsatilgan uslubiy variantlar, oʻqituvchining, pedagogik jamoaning intellektual salohiyati va ijodkorligi; ichki subektiv sharoitlar: kasbiy mehnatga tayyorgarlik, oliy oʻquv yurtidan boshlab intellektual ijodkorlik. Boʻlajak boshlangʻich sinf oʻqituvchilarining mutaxassis boʻlib shakllanishiga bevosita taʼsir koʻrsatadigan tashqi sharoitlar, ularning universitetdagi kasbiy faoliyati uchun zarur boʻlgan bilim va metodik yondoshuvlarga eʼtibor qaratadigan boʻlsak, ommaviy taʼlim jarayonining borishidan xabardor boʻlish, oʻquv dasturlari va darsliklarni tahlil qilish maxsus fanlarni oʻqitish metodikasidagi boshlangʻich sinflarda oʻqitiladigan fanlar va oʻz nuqtai nazarini intellektual ifodalash qobiliyatini rivojlantirish zarurdir. Ichki subektiv sharoitlarga kelsak, boʻlajak boshlangʻich sinf oʻqituvchilarining oʻz kasbiga qiziqishi intellektual ijodkorlik va ularning ichki ehtiyojlarini qondirish bilan tavsiflanadi.

A.K.Markova pedagogik kasbiy faoliyatda tajribani metodik shakllantirish muammolarini oʻrganib, quyidagi pedagogik shartlarni taklif qiladi taʼlim fanlarining kasbiy yoʻnalishi; oʻquv materialining mazmuni; talabalar zarur nazariy bilimlarga ega boʻlish; ularning mustaqil ishlash qobiliyati; oʻquv faoliyatiga qiziqish; oʻquvchilarning oʻquv va kognitiv faoliyatining murakkabligini bosqichma-bosqich oshirish; taʼlim faoliyatining joriy monitoringi; talabalarning intellektual va ijodiy faoliyatidagi tajribasini bosqichma-bosqich baholash; oʻquv jarayonida dolzarb muammolarning mavjudligi; oʻqish jarayonida kasbiy faoliyatning real sharoitlarini taqlid qilish; talabalarning intellektual salohiyatining amaliy tajribasini shakllantirishning individual-differensial tahlilini amalga oshirish. Intellektual rivojlantirish metodikasini amalga oshirishda pedagogik-metodologik shart sharoitlari, boʻlajak boshlangʻich sinf oʻqituvchilarining mutaxassis sifatida egallagan nazariy bilimlari va uning mazmuni darajasi, oʻz-oʻzini tarbiyalashda oʻquv va metodik faoliyatni tashkil etish zarurligini hisobga olib yangi bilimlarni oʻzlashtirish bilan bogʻliq. Ushbu metodik faoliyatini intellektual va ijodiy nuqtai nazardan bajarish darajasi toʻgʻrisida oʻz nuqtai nazarini ifodalash va isbotlash va albatta, tadqiqot ishini tegishli mavzuga bagʻishlash muhim ahamiyatga ega boʻladi. Boʻlajak mutaxassislarni tayyorlashda ularning metodik faoliyat jarayonida, yaʼni pedagogik amaliyot jarayonida tanqidiy fikrlash usullariga ustuvor ahamiyat berib, intellektual nuqtai nazardan kelib chiqishini taʼminlashi lozimdir.

N. E. Shchurkova har qanday oʻqituvchining metodik yondoshuvini intizomning oʻn uchta mezoni bilan belgilaydi, yaʼni quyida sanab oʻtilgan fazilatlar va qobiliyatlar taʼlim tashkilotlarida, katta yoki kichik darajada ishlaydigan mutaxassisning har bir egasiga xos boʻlishi mumkin: topqirlik, samaradorlik, tezkor aql; strategik rejalashtirishga qodir boʻlish; tez moslashish qobiliyati; toʻgʻri baholash qobiliyati; qaror qabul qilish qobiliyati; har qanday

tasodifiy vaziyatlarni hal qilish qobiliyati; individual asosda boshqarish; katta va kichik guruhlarini boshqarish qobiliyati; haqiqatni to'g'ri idrok etish qobiliyati va hazilni tushunish qobiliyati.

Shaxsiy intellektning rivojlanishi kognitiv jarayonni amalga oshirish va hayotiy vazifalarning yangi doirasini o'zlashtirishda muammolarni samarali hal qilish qobiliyatini rivojlantirish sifatida qaraladi. Inson aql-idrokining asosi bo'lajak mutaxassisning fikrlash sifatiga hamda metodik yondoshuviga ta'sir qiluvchi tabiiy belgilarga asoslanadi. "Intellektual" tushunchasining pedagogik-psixologik mazmuni keng va noaniq xarakterga ega bo'lib, u intellektual, aqliy qobiliyatlar, aqliy rivojlanish, fikrlash va boshqalarni o'z ichiga oladi. Pedagogik tahlilga ko'ra, inson aql-zakovati ma'lum bir ijtimoiy-madaniy muhitda shakllanishi va rivojlanishi mumkin. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining tanqidiy fikrlashga asoslangan intellektualligini rivojlantirish metodikasi sub'ekt faoliyatini intellektualizatsiya qilish fazilatlariga to'liq mos keladi. Sababi: metodik yondoshuvda pedagogik fikrlashning keng doirasi deganda biz tanqidiy fikrlashni nazarda tutamiz. Tabiiyki, professional sifatida ta'lim jarayoniga nisbatan shaxs kategorik-kontseptual, kontseptual apparatning intellektualligini rivojlantirdi. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari o'qitilayotgan fan sohasiga yuqori darajada moslashishlari va dastlabki bosqichda o'rganilgan barcha fanlarning mazmunini o'zlashtirish metodologiyasiga ega bo'lishlari kerak.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, bugungi kunda tanqidiy fikrlashga asoslangan bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining aql-idrokini rivojlantirish metodikasi ahamiyati tahlil qilinadi. Raqamli jamiyatda biz bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining turli xil pedagogik funksiyalarni bajarish usullari intellektual rivojlanish nuqtai nazaridan ko'rib chiqilishi kerak bo'lgan vaqt talabi ekanligini tushunamiz. Tanqidiy fikrlashga asoslangan o'quv va metodik faoliyat nafaqat aqliy jarayonlarning uyg'un rivojlanish darajasiga va shaxsan muhim fazilatlarga, balki xarakter va qobiliyatlarga ham ta'sir qiladi. Insonning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish uning metodikasi va motivatsiyasini oshirishga yordam beradi, tashqi ob'ektiv faoliyatni ichki aqliy faoliyatga bosqichma-bosqich o'zgartirish samarali metodik faoliyatga erishish manbai hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Omonova, Dildora Nekmurod Qizi. "The Linguistic competence in language teaching based on Integrative Approach." *World science: problems and innovations*. 2021.
2. Omonova, D. N. Q. (2021). The Linguistic competence in language teaching based on Integrative Approach. In *World science: problems and innovations* (pp. 213-215).
3. Omonova D. N. Q. The Linguistic competence in language teaching based on Integrative Approach // *World science: problems and innovations*. – 2021. – C. 213-215.
4. D.G. Pardaboyeva Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tanqidiy fikrlashga asoslangan intellektual rivojlantirish metodikasini takomillashtirish. 1Toshkent amaliy fanlar universiteti, Toshkent, O'zbekiston.